

Føroya Handverksmeistarafelag:

Tað einasta rætta er at privatisera landsverkfrøðingin og aðrar stovnar

Almennni ágangurin á privatu vinnuna heldur fram

Nú hendi tað aftur. Ein almennur stovnur víðkar sitt virksemi til eisini at umfata arbeiði, sum tann privata vinnan frammanundan bæði hevur fólk og útgerð til at gera.

Harvið hevur tað almenna lagt eitt óneyðugt ok afturat oman á ta tungu byrð, sum eitt hart kroyst, føroyskt vinnulív knógvar undir frammanundan.

Føroya Handverksmeistarafelag hevur av og á funnist at, at tann almenna umsitingin í Føroyum alsamt økir um virksemi sitt til eisini at umfata arbeiði, sum tað privata vinnulívið natúrliga eigur í einum framkomnum, frælslyntum samfelag.

Fyrst í oktober vistu vit við greiðum tølum í bløðunum á hvussu nógv lønarútgjaldingarnar í tí privatu vinnuni eru minni, harvið hesi seinastu tvey árini, meðan tann almenna umsitingin samstundis bert er vaksni, ella, í besta føri, staðið í stað.

Tað er tí greitt, at tað er tann privata vinnan, sum einsamall ber búskaparkreppuna í Føroyum, meðan tað almenna enn riður ovast á vælferðarbylgjunni. Tí hava vit hildið tað vera átalvert, at tað almenna áhaldandi ger seg inn á ta privatu vinnuna, við, í fyrsta lagi sjálvt at hava virksemi, sum tann privata vinnan natúrliga eigur, og, í øðrum lagi, við beinleiðis at taka meiri og meiri arbeiði frá tí privatu vinnuni.

Harvið gongur tað almenna undan at máa stóð undan øllum tí, sum eitur eitt frælst vinnulív, bet fyrri at livja og halda uppi einum alt ov stórum almennum sektori.

Í staðin skuldu politikar-

ar kent tað sum eina ábyrgd at gjørt sitt til at bøtt um korini hjá tí privatu vinnuni, tí eitt framkommið samfelag kann einsamalt byggja á eitt sunt og vælvirkt frælst vinnulív.

Royndir úti í heimi at prógva tað øvugta eru allar endaðar í ruðuleika.

Heilt óhoyrt av almennum stovni

Og nú hendi tað sum sagt aftur. Ein almennur stovnur hevur víðkað um virksemi sitt og tikið arbeiði frá tí privatu vinnuni, hóast hon hevði bæði nógv mikið av fólk og útgerð til hetta sama arbeiðið.

Tað var blaðið Eysturoyggin, sum tann 5. oktober bar tey tíðindi, at landsverkfrøðingin hevur keypt sær eina holl at spraytulakera bilar í. Hóllin er sett upp á Lambareiði.

Tað kann ikki góðtakast, at tað almenna á henda hátt, við óneyðugum, útreiðslukrevjandi ilögum, ger sitt til at taka grundarlagið undan tí privata handverkinum á hesum øki.

Men uppáftur nógv álvarsligari gerst málið, tá eitt umboð fyri landsverkfrøðingin í sama blað er so framført at viðganga, at »sjálvandi hevur arbeiðsfólk loyvi at nýta kabinuna til okkurt smávegis hjá teimum sjálvum«.

Tað er heilt óhoyrt, og tað er eitt góvt brot á okkara vinnulivsskipan, ja, tað er beinleiðis ólógligt, at ein almennur stovnur loyvir slikum, samstundis sum ein annar almennur stovnur, Líkningsráð Føroya, leggur skatt á smábøndur og fríðarískarar, júst í eini roynd at koma øllum virksemi til livs, sum skattur

ikki verður goldin av.

Privatiserið landsverkfrøðingin og allar aðrar almennar stovnar

Landsverkfrøðingin er ein stórus og máttmikil almennur stovnur, men tað er búskaparliga og vinnuliga skeiðt at varðveita stovnin í tí líki, hann er í dag.

Tað einasta rætt hevði verið at lagt landsverkfrøðingin og landsarkitektin saman í ein stovnur við nokrum heilt fáum fólkum, hvørs einasta uppgáva skuldi verið at mett um og góðkent almennt arbeiði.

Alt annað virksemi hjá landsverkfrøðinginum skuldi verið privatiserað. Tað allarmesta av tí, hesin stovnur ger, er slikt, sum náttúrlig hoyrir tí friu vinnuni til at kappast um í einum landi, har marknaðarmekanismen setir treytirnar.

Er tað ikki heilt burturvið, at landsins nógv størsti entreprenørur skal vera ein almennur stovnur? Hevði tað ikki verið gagnligari fyri samfelagið, at tann privata vinnan fekk umvælingina og nýgerðina av veganetinum at kappast um?

Hvat er náttúrligari enn at projekteringin av øllum almennum arbeiði verður boðin út til tað privata vinnulívið at kappast um?

Umframt entreprenør-virksemi hevur landsverkfrøðingin eisini nógv annað virksemi, sum tað má sigast at vera burturvið, at ein almennur stovnur hevur.

Áður nevnda sproytilhóll er eitt dømi. Vit kunnu eisini nevna smíðurnar hjá landinum ymsa staðni í oyggjunum.

Í hesum tíðum hevði tað

sømt seg tí almenna at latið hesar smíðurnar aftur og istaðin latið privatar handverkarar havt tað umvælingararbeiði, sum var, um hendur.

Alt hetta er upplagt virksemi, sum tað almenna eigur at lata ta privatu vinnuna liva og — yvirleva av.

Men tað er ikki bert landsverkfrøðingin, sum skuldi verið privatiserað. Tað einasta rætta er at privatisera flest allar almennar stovnar.

Sjálvandi skuldu eisini Strandferðslan, Telefonverkið, Gjaldstovan, Bil eftirlitið, Heilsufrøðiliga Starvsstovan og allar aðrir stovnar verið ríknir á privatum hondum.

Og hvat við sjálvum landsstýrinum? Landsstýrið er ikki annað enn ein umsiting hjá lögtinginum. Tað hevði verið til so ómetaliga nógv størri gagn fyri samfelagið, um landsstýrið var ópolitiskt og arbeiðið eftir náttúrligum og sunnum vinnuligum prinsippum, heldur enn bert at arbeiða út frá flokspolitiskum og atkvøðugveindum áhugamálum.

Tann einasti veruligi almenni stovnur, sum átti at verið eftir, skuldi verið ein litil umsitingarlig skrivstova, hvørs einasta uppgáva skuldi verið at gjørt sáttmálar, at havt eftirlit við at sáttmálar vórðu hildnir og at góðkent arbeiðið hjá teimum privatiseraðum almennum stovnunum.

Føroya Handverksmeistarafelag ivast ongá løtu í, at hetta hevði verið ein nógv biligari loysn fyri tað føroyska samfelagið, tí ein fri kapping hevur altí verið ein fyrimunur fyri kndan — í hesum fori tann føroyska skattgjaldaran — fram um eitt monopol, sum ikki noyðist

at laga sínar prisir eftir útboði og eftirspurning og teimum treytum, sum ein fri marknaðarskipan annars setir.

Lat bert hetta litla skemtliga dømið tala fyri seg:

Nú ein dagin var ein maskina hjá landsverkfrøðinginum í einum útjaðara-øki í ólagi. Ein lokalur mekanikari staðfesti, hvat var galið og segði, at tað skuldi bert taka honum eina litla løtu at gera maskinuna í stand.

Men nei, bóðni vóru, at einans menn hjá landsverkfrøðinginum sjálvum skuldu umvæla maskinurnar hjá stovninum. Endin varð tiskil, at tveir mans komu av eini landssmiðju inni á meginlandinum við bili. Teir noyðdust um fjørð við ferju, at rætt hetta neyðars smábæk. Arbeiðstið: Tað mesta av einum degi hjá tveimum monnum, tað, sum tann privati handverkarin kundu avgreitt uppá minni enn ein tíma.

Hetta er bert ein dropi í havinum. Men álvaratos. Hvar er loikkurin? Hvussu sær roknistykkið út, tá ið talan er um entreprenørarbeiði fyri milliónir?

Eingir lærlingar

Sostatt er niðurstøðan, at samstundis sum politikarar í flest øllum londum privatisera frá hond, út frá teirri sannføring, at tað í longdini gagnar samfelagnum best, er gongdin tann

beint øvugta í Føroyum.

Her roynir tað almenna á øllum økjum at leggja so nógv sum gjørligt inn undir seg. Ivaleyst tí, at okkurt skal tann stóri yvirkapasiteturin av arbeiðsorku í tí almenna sektorinum hava at gera. Tí talan má vera um ein yvirkapasitet, tá hagtøluni vísa, at lønarútreiðslurnar hjá tí almenna ongantið hava verið so høgur sum nú, samstundis sum virksemið í øllum liðum í samfelagnum er minnað.

Ein avleiðing er hesin almenni ágangurin á ta privatu vinnuna, sum vit hava nevnt omanfyri.

Ein onnur álvarsom avleiðing er, at yvirkapasiteturin í tí almenna sektorinum hevur ført við sær, at tað er ógjørligt hjá høgagóðum ungdomi at fáa læripláss hjá tí almenna.

Men samstundis leggur tað almenna stórt trýst á ta privatu vinnuna, fyri at fáa okkum at taka fleiri lærlingar inn. Ja, tað hava enn tá royndir verið gjørdar at kroysta meistarafelagið at vikja frá skipanini í meistarlærni, so at lærlingar kunnu fara beinleiðis í skúla, uttan nakrantíð at hava verið í læru.

Men hetta, og annað í samband við handverkararútbúgvingina, er ein spurningur, sum vit taka upp aftur seinni.

Tórshavn 7/11-91

Vilhelm M. Johannesen,
formaður